

Toevoegen of schrappen van discriminatiegronden in artikel 137c Sr?

Een korte beschouwing van de strafbare groepsbelediging

Floriaan H. Went, januari 2007

Reeds bij de Romeinen waren beschimpingen onder burgers vatbaar voor juridische aansprakelijkheid.¹ Vanwege de in de vroege Middeleeuwen wijd verspreide vete en de eer als onontbeerlijke maatschappelijke status, gold belediging ook destijds als een misdrijf.² Ook in de laat Middeleeuwse stadstaten bleef belediging tussen burgers een misdrijf³ - ratio was echter eerder bescherming *tegen* vreemdelingen, “onnutte lieden” en interne wanordelijkheden,⁴ dan bescherming *van* minderheden.

Het gelijkheidsbeginsel kwam pas in en door de verlichting tot ontwikkeling.⁵ In de Franse *Déclaration* van 1789 werd het beginsel van gelijkheid (broederschap en vrijheid), eerstmaals gecodificeerd. De bescherming van kwetsbare minderheden heeft haar theoretische grondslag enerzijds in dit beginsel en anderzijds in de uit het sociaal contract voortvloeiende overheid als monopolistische handhaver van de openbare orde.

Het verbod op belediging *van groepen* kent het Nederlandse strafrecht desalniettemin pas betrekkelijk kort. Bij wet van 19 juli 1934 werd het opzettelijk beledigen “*van eene groep van de bevolking of [zich opzettelijk beledigend uilaten: FW] over eene ten deele tot de bevolking behorende groep van personen*” voor het eerst strafbaar

---

¹ Namelijk in de late Romeinse Republiek als *infamatio* (aantasting van de goede naam en eer) dat onderdeel uitmaakte van *iniura*. Voor de juridische historie van de belediging zie JANSSENS 1998, p. 12 e.v..

² Vgl. VAN DE VRUGT 1982, p. 4 e.v.; JANSSENS 1998, p. 371 e.v..

³ Zie uitgebreid DE VRIES 1955.

⁴ In het bijzonder door de talionische vete, die zich ook niet verdroeg met de laat Middeleeuwse ‘stadsvrede’. De stadsvrede, samenhangend met de poorterseede en de intrede van een openbare aanklager, kan worden gezien als een voorloper van het sociaal contract.

⁵ Al kenden reeds de Grieken het gelijkheidsbeginsel, zie over de geschiedenis van het gelijkheidsbeginsel BOERSEMA 1998.

gesteld. In de Memorie van Toelichting (MvT) werd uiteengezet dat de bepaling in artikel 137c Sr⁶ het doel heeft, de joodse bevolking te beschermen tegen steeds vaker optredende beledigingen, oog heeft op handhaving van de openbare orde en verwezenlijking van het vereiste van christelijke naastenliefde, de traditie van tolerantie en bescherming van de individuele persoon en zijn goederen.⁷ Het verbod op belediging op grond van ‘ras’ of ‘religie’ stond blijkens de MvT voorop, blijkens de Memorie van Antwoord en jurisprudentie richtte zich het verbod echter ook op belediging van andere groepen.⁸

In 1965 kwam het VN-Rassendiscriminatieverdrag⁹ (IVUR) tot stand en werd 1967 door Nederland geratificeerd. Het ligt in praktische zin aan de basis van het huidige art. 137c Sr¹⁰ dat 1971 werd gewijzigd omdat het verdrag eist dat aangesloten staten – kort gezegd - het verspreiden van racistische denkbeelden strafrechtelijk verbieden. Het geïmplementeerde begrip ‘ras’ doelt mede op huidskleur, nationale of etnische en *an sich* afstamming.¹¹ De nakoming van de verdragsrechtelijke verplichting leidde door de opsomming van specifieke discriminatiegronden tot een geringer bereik van art. 137c Sr,¹² maar ging verder in dit opzicht dat (a)

⁶ En ook de verspreidingsvariant van art. 137d Sr.

⁷ KAMERSTUKKEN II 1933/34, p. 2-3; JANSSENS 1998, p. 66.

⁸ Zoals - om enkelen (niet limitatief) te noemen - bijv. drankbestrijders of Indische planters. Zie NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK, Belediging van groep mensen, Aant. 6; KAMERSTUKKEN II 1933/34, p. 15; Rechtbank Rotterdam 16 juli 1937, NJ 38 736 (Malthusiaanse Bond).

⁹ *Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie, New York 21 december 1965*.

¹⁰ En art. 137d Sr, als ook de invoering van art. 90*quater*, 439*ter* en 429*quater* Sr.

¹¹ De MvT verwijst naar de ruime opvatting van IVUR, zie KAMERSTUKKEN II 1967/68, p. 4. Vergelijk ook HR 13 juni 1997, nr. 16345, RvdW 1997, 142 (m.nt. EJD); HR 15 juni 1976, NJ 1976/551 (Surinamers en Antillianen).

¹² Zo vormen thans bijvoorbeeld transseksuelen geen groep in de zin van art. 137c Sr, zie Hof Leeuwarden 13 januari 1995, NJ 1995, 243 (Transsexuelen). Ook van woonwageneigenaren of junkies is niet aannemelijk dat zij een dergelijke groep vormen, zie Hof 's-Gravenhage 10 februari 1984, NJ 1984/445 (Woonwageneigenaren) en NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK, art. 137c, Aant. 3. Ook de “indische planters” welke in 1934 nog onder het groepsbegrip van art. 137c Sr (oud) vielen, vallen thans buiten bereik van het groepsbegrip van art. 137c Sr, zie NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK, art. 137c, Aant. 2.

belediging en (b) verspreiding van beledigende denkbeelden betreffende *godsdiens* of *levensovertuiging* strafbaar werden gesteld.¹³ Ook de omstandigheid dat in het gewijzigde artikel het oude criterium dat de *vorm* beledigend moest zijn, niet werd overgenomen, betreft een verruiming.¹⁴ Bij wet van 14 november 1991 volgde *hetero- of homoseksuele gerichtheid*.¹⁵ Twaalf jaar later volgde invoering van een tweede lid met verhoging van de strafmaat bij structurele vormen van discriminatie¹⁶ en bij wet van 10 maart 2005 ook belediging wegens een *lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap*.¹⁷ Conform IVUR is beschermd belang de ‘menselijke waardigheid’; NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK en CLEIREN & NIJBOER noemen de ‘eer’.¹⁸

Duitsland / Zwitserland

¹³ JANSSENS & NIEUWENHUIS 2005, p. 128-129.

¹⁴ JANSSENS 1998, p. 70.

¹⁵ Stb. 623, datum inwerkingtreding 1 februari 1992.

¹⁶ Stb. 480, datum inwerkingtreding 1 februari 2004.

¹⁷ Stb. 111, datum inwerkingtreding 1 januari 2006.

¹⁸ NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK, Aant. 5, Beschermd belang; CLEIREN & NIJBOER, Belediging van groep mensen, Aant. 5. In Duitsland werd vóór invoering van de strafbaarstelling van de ‘Auschwitzlüge’ (in §130 Abs. 3 StGB) door het Bundesgerichtshof (BGH, NJW 1994, 1421 f. (Deckert)) aangenomen dat een ontkenning van de Holocaust niet valt onder ‘Volksverhetzung’ ex §130 StGB, daar bij dit artikel in alle gevallen de ‘Menschenwürde’ aangetast dient te zijn, terwijl het eenvoudige ontkennen van de Holocaust, weliswaar de eer van een joodse persoon aantast, maar niet zonder meer een ontkenning van zijn ‘Menschenwürde’ tot inhoud heeft. De Duitse wetgever reageerde hierop met invoering van strafbaarstelling van de ‘Auschwitzlüge’ in §130 Abs. 3 StGB. De Nederlandse doctrine maakt voor zover ik zie geen onderscheid tussen ‘eer’ en ‘menselijke waardigheid’ zoals in Duitsland wél gebruikelijk; vergelijk in dit verband Janssens, die ‘eer’ en ‘waardigheid’ als synoniemen gebruikt en aansluiting zoekt bij art. 266 Sr: JANSSENS 1998, p. 393. Ondanks de Nederlandse plaatsing van art. 137c Sr in Titel V, Misdrijven tegen de openbare orde, is de openbare orde naar mijn mening enkel in middellijke zin het beschermde rechtsgoed van dit artikel en in onmiddellijke zin de individuele menselijke waardigheid (althans eer) - een inbreuk op de openbare orde door strafbare discriminatie kan maar hoeft namelijk niet plaats te vinden en het is zelfs denkbaar dat strafbare discriminatie van groepen de openbare orde juist eerder zou bevestigen dan verstoren. Vgl. NIGGLI & FIOKA 2004.

Het huidige Duitse pendant van art. 137c Sr, §130 *Strafgesetzbuch* (StGB), verbod sinds 1907 ‘*Aufreizung zum Klassenkampf*’. Naar aanleiding van een heropleving van antisemitische incidenten in 1960 in Keulen werd de paragraaf met het zesde *Strafrechtsänderungsgesetz* van 30 juni 1960 echter gewijzigd in een verbod op ‘*Volksverhetzung*’.¹⁹ De laatste wijziging dateert van begin 2005, toen het *openlijk of in vereniging* bagatelliseren, vergoelijken of ontkennen van het geweld gepleegd door het nationaalsocialistische regime eveneens strafbaar werd.²⁰ Ontkenning van de nationaalsocialistische genocide was weliswaar reeds in 1994 in §130 Abs. 3 StGB strafbaar gesteld, de ontkenning van de Holocaust was via andere straf- of civielrechtelijke bepalingen reeds vóór de expliciete strafbaarstelling vatbaar voor een actie van het gekwetste individu.²¹

Ook in Zwitserland heeft ratificatie van IVUR ertoe geleid dat discriminatie en aanranding van de menselijke waardigheid van personen of groepen vanwege hun ras, etniciteit of religie strafbaar werd gesteld.²² Het Zwitserse art. 261bis Abs. 4 StGB verbiedt ook

---

¹⁹ Sindsdien luidt §130 Abs. 1 StGB: „Wer in einer Weise, die geeignet ist, den öffentlichen Frieden zu stören, (nr. 1) zum Haß gegen Teile der Bevölkerung aufstachelt oder zu Gewalt- oder Willkürmaßnahmen gegen sie auffordert oder (nr. 2) die Menschenwürde anderer dadurch angreift, daß er Teile der Bevölkerung beschimpft, böswillig verächtlich macht oder verleumdet, wird mit Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.“

²⁰ §130 Abs. 4 StGB luidt thans: „Mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe wird bestraft, wer öffentlich oder in einer Versammlung den öffentlichen Frieden in einer die Würde der Opfer verletzenden Weise dadurch stört, daß er die nationalsozialistische Gewalt- und Willkürherrschaft billigt, verherrlicht oder rechtfertigt.“

²¹ Namelijk als commune belediging van gelaedeerde individuele personen, zie bijvoorbeeld BVerfGE 90, 241 (251 ff.), NJW 1994, 1779 (einfache Auschwitzlüge). Een ‘*erwiesen unwahre Tatsachenbehauptung*’ zoals de ‘*Auschwitzlüge*’ valt overigens volgens het Duitse recht niet onder de bescherming van de vrijheid van meningsuiting in Art. 5 Abs. 1 nr. 1 GG, zie bijv. BVerfGE 90, 241 (249) (Auschwitzlüge). Een dergelijke beperking in de Nederlandse jurisprudentie is mij onbekend.

²² Invoering van art. 261bis StGB werd op 1 januari 1995 ondanks een correctief raadgevend referendum met een krappe meerderheid door de Zwitserse soeverein aangenomen. Het artikel luidt thans:

(Abs. 1) „Wer öffentlich gegen eine Person oder eine Gruppe von Personen wegen ihrer Rasse, Ethnie oder Religion zu Hass oder Diskriminierung aufruft,

het loochenen van volkerenmoord of misdrijven tegen de menselijkheid.²³

In tegenstelling tot Duitsland en Zwitserland kent het Nederlandse strafrecht geen expliciet verbod op de ‘*Auschwitzlüge*’ of een algemener verbod van negationisme. In de Nederlandse jurisprudentie werd desalniettemin aangenomen dat de ontkenning van de Holocaust beledigend kan zijn in de zin van art. 137c Sr.²⁴ Opmerkelijk is voorts dat het Duitse StGB in §130 Abs. 1 nr. 1 en nr. 2 met ‘*Teile der Bevölkerung*’ een bestanddeel kent, dat ruimer is dan de betreffende huidige Nederlandse strafnorm en in dat opzicht vergelijkbaar lijkt met de Nederlandse bepaling vóór 1971. Bovendien moeten – in tegenstelling tot de Nederlandse of Zwitserse norm – de handelingen waarop deze artikelen doelen, geschikt zijn om de openbare orde te

---

(Abs. 2) wer öffentlich Ideologien verbreitet, die auf die systematische Herabsetzung oder Verleumdung der Angehörigen einer Rasse, Ethnie oder Religion gerichtet sind,

(Abs. 3) wer mit dem gleichen Ziel Propagandaaktionen organisiert, fördert oder daran teilnimmt,

(Abs. 4) wer öffentlich durch Wort, Schrift, Bild, Gebärden, Tätlichkeiten oder in anderer Weise eine Person oder eine Gruppe von Personen wegen ihrer Rasse, Ethnie oder Religion in einer gegen die Menschenwürde verstossenden Weise herabsetzt oder diskriminiert oder aus einem dieser Gründe Völkermord oder andere Verbrechen gegen die Menschlichkeit leugnet, gröblich verharmlost oder zu rechtfertigen sucht,

(Abs. 5) wer eine von ihm angebotene Leistung, die für die Allgemeinheit bestimmt ist, einer Person oder einer Gruppe von Personen wegen ihrer Rasse, Ethnie oder Religion verweigert, wird mit Gefängnis oder mit Busse bestraft.“

²³ Direct vóór de erkenning door de Zwitserse overheid in 2003 van de volkerenmoord op Armeniërs leidde een aangifte van het Armeens comité ‘*Gedenkfeier an den armenischen Völkermord vor 80 Jahren*’ tegen het vertegenwoordigende orgaan van Turkse verenigingen in Zwitserland wegens overtreding van art. 261*bis* Abs. 4 StGB tot een serie zeer bevreemdende oordelen, zie de uitspraak in laatste instantie: BGE 129 IV 95 (Armenischer Genozid) . Hierover uitgebreid NIGGLI & EXQUIS 2005.

²⁴ HR 25 november 1997, NJ 1998, 261 (Gaskamerlegende in KG); HR 27 oktober 1987, NJ 1988, 538. Zie in dit verband ook SASSE VAN YSSELT 2003 of JANSSENS 1998 die kritiek uit op deze strafbaarstelling en een verbod op de ‘Auschwitz-Lüge’ met DE WINTER 1995 afwijst. Overigens heeft het hierboven eerstgenoemde Nederlandse arrest Duitse en Zwitserse tweelingbroertjes: zie bijv. respectievelijk. BGH, Urteil vom 6. 4. 2000 - 1 StR 502/ 99, LG Mannheim; BGE 6S.698/2001 (Revisionistische Äusserungen an öffentlicher Berufungsverhandlung sowie auf Flugblättern).

verstoren. De Zwitserse bepaling komt in zoverre meer overeen met de Nederlandse dat eveneens de categorieën ras, religie en etniciteit genoemd worden. In Zwitserland én Duitsland is de aanranding van de ‘*Menschenwürde*’ expliciet bestanddeel, terwijl daar *levensovertuiging* noch *seksuele gerichtheid* genoemd worden. Door de redactie van de respectievelijke bepalingen vallen de menselijke waardigheid ontkenkende uitlatingen over homoseksuelen aldus (onder omstandigheden theoretisch) wél onder de Duitse strafnorm, maar niet onder de Zwitserse.

En wezenlijk verschil tussen de Nederlandse strafnorm en de Duitse of Zwitserse ligt daarin dat de strafbepalingen in de twee laatstgenoemde landen als ‘*Offizialdelikte*’ verplicht dienen te worden vervolgd.²⁵

Praktijk / maatschappelijk context

Uit cijfers van het CBS blijkt dat de Nederlandse politie 1994 375 (potentiële) misdrijven ex art. 137c t/m 137e registreerde, 2004 ging het om 516 gevallen.²⁶ Volgens de Aanwijzing Discriminatie maakt de politie van alle aangiften betreffende (vermeende) discriminatie proces-verbaal op en volgt slechts bij hoge uitzondering géén dagvaarding.²⁷ Uit onderzoek blijkt echter dat een groot aantal discriminatiezaken door de politie wordt geseponneerd.²⁸ De lokale en regionale antidiscriminatiebureaus registreerden in 2003 in totaal 3.589 klachten over discriminatie.²⁹ Van de 177 in 1998 bij het OM

²⁵ Wat Zwitserland betreft op vier (Franstalige) van de totaal 26 kantons na – in deze vier kantons geldt het Opportuniteitsbeginsel.

²⁶ Bron: CBS.

²⁷ COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL 2003, p.3. Hiermee strookt praktijk noch hetgeen het Openbaar Ministerie eind november 2006 schrijft in OPENBAAR MINISTERIE 2006, p. 8.

²⁸ VAN DONSELAAR & RODRIGUES 2003, p. 11; BOOG, VAN DONSELAAR & HOUTZAGER 2006, p. 185. Zie in dit verband bijv. ook RODRIGUES 1992. Het politiesept heeft overigens geen wettelijke basis – mijns inziens is het *contra legem*.

²⁹ COENDERS, LINDNER, SILVERSMITH (red.) 2004, p. 7. De discriminatiegronden betroffen 2003: afkomst/kleur/ras: 60,8%; godsdienst: 7,5%; antisemitisme: 3,9%; seksuele gerichtheid: 3,4%; geslacht: 3,1%; handicap: 3,1%; leeftijd: 2,5%; nationaliteit: 2,0%; politieke overtuiging: 1,0%; arbeidsduur: 0,2%; overig: 10,0%; onbekend: 1,5%, zie p. 16. Antisemitisme wordt in de Nederlandse statistieken dikwijls als aparte categorie genoemd.

ingeschreven zaken betreffende art. 137c Sr, leidden 134 tot een dagvaarding, vier jaar later werden van de 191 ingeschreven gevallen 147 gedagvaard. 1998 volgden 91 veroordelingen en 10 vrijspraken, 2002 waren het 91, respectievelijk 15.³⁰ Van de ingeschreven zaken heeft het leeuwendeel betrekking op discriminatie op grond van ras/nationaliteit/ethniciteit, gevolgd door antisemitisme en godsdienst. Discriminatie vanwege homoseksualiteit komt blijkens deze statistieken verhoudingsgewijs weinig en steeds minder vaak terecht bij de politie³¹ – een verband met de veelbesproken arresten samenhangende met Herbig, Simonis, Van Dijke of El Moumni³², waarvan bezwaarlijk kan worden gezegd dat zij overeenkomstige aangiften zouden stimuleren, kan niet worden uitgesloten.

Na ‘9-11’, de moord op Theo van Gogh in het kader van diens smalende uitlatingen over de profeet Mohammed³³ en moslims,³⁴ de

---

Mijns inziens valt te verdedigen dat het, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, apart onder de ene of de andere categorie, dan wel onder beiden te rubriceren valt. Omdat in IVUR het begrip ‘ras’ voorop staat en ruim wordt geïnterpreteerd ligt de grond ‘ras’ in het algemeen wellicht meer voor de hand.

³⁰ Bron: LECD 2003.

³¹ Al neemt op deze grond ondervonden discriminatie toe.

³² HR 14 januari 2003, NJ 2003, 261, met noot PMe (Dominee); Hof Amsterdam 10 december 1987, NJCM-bulletin 1989, p. 305 (Kardinaal Simonis); HR 9 januari 2001, NJCM-Bulletin 2001, p. 741-753, m.nt. Loof (Van Dijke), Hof 's-Gravenhage 18 november 2002 (El Moumni).

³³ In de systematiek van Nederlands’ materieel strafrecht valt belediging van een god (niet zijnde een profeet - behoudens Jezus Christus die volgens de jurisprudentie door de rooms-katholieke dogmatiek wél onder het godsbegrip valt) in beginsel onder bereik van andere bepalingen dan de belediging van een religieuze gemeenschap. Enerzijds gaat het om godslastering ex art. 147 en 429bis Sr en anderzijds om groepsbelediging ex art. 137c Sr.

³⁴ Van Gogh’s lasteringen van de islamitische profeet Mohammed (die dus niet onder bereik van de godslastering in het Wetboek van Strafrecht vielen) en beschimpingen van moslims (welke in beginsel voor vervolging ex art. 137c Sr in aanmerking kwamen; voor een overzicht van zijn columns zie VAN GOGH 1998-2004) leidden begin april 2004 overigens tot een online petitie, ondertekend met rond 1.000 handtekeningen, met de oproep om Van Gogh een gedeeltelijk schrijfverbod op te leggen. Deze petitie werd aan de Tweede Kamer en de AIVD aangeboden, zie NU.NL 2004. Er volgde echter geen vervolging van Van Gogh - ook niet wegens overtreding van art. 137c Sr -, zie KOELEWIJN 2004. In het jaar 2005 werd door een aantal islamitische organisaties wel een kort geding aangespannen tegen Hirsi Ali (wegens vermeende onrechtmatige daad) omdat zij de islam als een “achterlijke”

daarop volgende brandstichtingen in moskeen of de rellen in het Midden-Oosten naar aanleiding van de Deense spotprenten³⁵ lijkt de vraag naar de reikwijdte van de strafrechtelijke anti-discriminatie-norm een prangende en de bestaansgrond van de norm evident. De regering spreekt van een grimmig maatschappelijk klimaat³⁶ en het lijkt eerder symptomatisch dan toevallig dat op dezelfde dag waarop het thema van de onderhavige tekst bekend gemaakt werd,³⁷ de minister voor Integratie en Vreemdelingenbeleid (sic) voor opheffing van de Commissie voor Gelijke Behandeling (CGB) pleitte³⁸ of de schrijver Leon de Winter in zijn weblog pleit voor het bespugen van moslimvrouwen, die weigeren een man ter begroeting de hand te schudden.³⁹

---

godsdienst en de profeet Mohammed als “pervers” en “pedofiel” betitelde en het Openbaar Ministerie ondanks een ruim dozijn aangiften geen vervolging instelde. De President van de Rechtbank was van opvatting dat de aanduidingen kwetsend geacht konden worden voor eisers, maar dat de omstandigheid dat (a) Hirsi Ali de uitspraak deed in het maatschappelijke debat, welk van belang is voor de democratische samenleving, en (b) zij de aanduidingen slechts een enkele maal heeft gebruikt, tot gevolg hebben dat de overdrijving binnen de grenzen van het toelaatbare bleven, zie Pres. Rb. ‘s-Gravenhage 15 maart 2005, KG 05/123 (Hirsi Ali). Het belang van het publieke debat leidde in een recentere en vergelijkbare uitspraak eveneens er toe dat de uitlating van de leider van de politieke partij ÉénNL: “de gevestigde orde keek in de jaren dertig weg toen de nazi's opkwamen, nu gebeurt hetzelfde met de islamisering” niet onrechtmatig bleek, zie Pres. Rb. Rotterdam 21 november 2006, LJN: AZ3031 (EénNL). Het is mijns inziens maar de vraag of dit in lijn is met jurisprudentie van het EHRM; vgl. EHRM 17 november 2005, nr. 56720/00, RVDW 2006, 69, m.nt. JAP (Nazi's!).

³⁵ Veelzeggend is in dit verband ook de reactie van Hirsi Ali in haar Berlijnse persconferentie naar aanleiding van de Deense spotprenten, waarin zij een – voor zover ik kan zien, althans in Nederland, non-existent – “right to offend” verdedigde, zie HIRSI ALI 2006.

³⁶ KAMERSTUKKEN II 2003/04, p. 1.

³⁷ 8 november 2006 op SIN-online (EUR-intranet).

³⁸ Voor het antwoord van de CGB op de uitlating van de minister zie CGB 2006.

³⁹ Zie DE WINTER 2006. De redactie van het weekblad waar de columns van De Winter verschijnen (Elsevier), heeft eerder laten blijken dat zij van opvatting is dat “Vooroordelen, minachting voor elkaars zeden en opvattingen, afkeer van de ander” er “domweg” bij horen. Zij verklaarde dit in een reactie op BOOG, VAN DONSELAAR & HOUTZAGER 2006, in welke reactie gepleit werd voor de opheffing van het Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie (LBR). Volgens het weekblad is het zeer ergerlijk dat het LBR geen

Schrappen of toevoegen?

Het doel van de strafrechtelijke anti-discriminatie-norm ligt in onmiddellijke zin in bescherming van menselijke waardigheid en effectivering van het gelijkheidsbeginsel. Het ligt op het eerste gezicht voor de hand dat juist *elke* groep evenveel bescherming toekomt. De ervaring leert echter dat bepaalde groepen kwetsbaarder zijn dan anderen en het ligt niet in de rede om bijvoorbeeld blonde personen of tafeltennissers ex art. 137c Sr beschermen. Daarnaast zijn er ook groepen die juist weerbaarder zijn of dit althans zouden moeten zijn.⁴⁰ De bijzondere strafrechtelijke bescherming van de menselijke waardigheid van groepen dient zich derhalve te richten op groepen die wegens hun *bijzondere identiteit bijzonder kwetsbaar* zijn – wat differentiering middels discriminatiegronden legitimeert.

Deze differentiering kan ook worden gerechtvaardigd met een beroep op het legaliteitsbeginsel⁴¹ en de rechtszekerheid.⁴² Naar mijn gevoel beschermt de huidige redactie van art. 137c Sr alle kwetsbare groepen.⁴³ Het toevoegen van de discriminatiegrond ‘politieke gezindheid’ zou naar mijn mening onjuist zijn, omdat politieke gezindheid – zoals ook uit de jurisprudentie van het EHRM volgt – juist het domein van het maatschappelijke debat in de kern raakt en daar minder snel strafbare belediging wordt aangenomen omdat

---

“opgewekter” beeld geeft over rassendiscriminatie in Nederland en van de autochtone Nederlander de “boeman” maakt, zie VAN SCHOONHOVEN 2006.

⁴⁰ Te denken valt aan politici. Vgl. bijv. EHRM 1 juli 1997, NJ 1999, 709, m.nt. EJD (Oberschlick v. Oostenrijk II); EHRM 8 juli 1986, NJ 1987, 901, m.nt. EAA (Lingens v. Oostenrijk); EHRM 23 april 1992, NJ 1994, 102, m.nt. EJD (Castells v. Spanje); EHRM 23 mei 1991, NJ 1992, 456, m.nt. EAA (Oberschlick v. Oostenrijk I).

⁴¹ In de zin van het bepaaldheidsgebod; *lex certa*. Dat de differentiering door het legaliteitsbeginsel *geboden* zou zijn, lijkt niet aan de orde – immers werd noch onder de bepaling van 1934 in Nederland, noch in het huidige Duitsland strijd met het legaliteitsbeginsel aangenomen ondanks een desbetreffend ontbrekende differentiering.

⁴² Afbakening tegenover de vrijheid van meningsuiting.

⁴³ Met de enige kanttekening dat het mij onjuist voorkomt dat transseksuelen thans buiten de boot vallen – belediging wegens transseksualiteit geldt volgens jurisprudentie als belediging wegens geslacht en valt zodoende niet onder art. 137c Sr.

anders het politieke debat ernstig zou worden bedreigd. Ook het schrappen van bijvoorbeeld ‘godsdienst’ dunkt mij niet wenselijk - met name in een tijdperk waarin religieuze conflicten aan de orde zijn en groepen wegens hun godsdienst in diskrediet worden gebracht, is bescherming op deze grond bijzonder waardevol.

Onjuist in de context van art. 137c Sr lijkt niet zozeer de wet maar een facet van de jurisprudentie. In de Nederlandse jurisprudentie geldt de opvatting dat het beledigende karakter aan een uitlating kan komen te ontvallen indien met de uitlating direct een godsdienstige overtuiging wordt uitgedrukt. Een uitlating die op zich beledigend zou zijn in de zin van art. 137c Sr omdat zij het beginsel van menselijke waardigheid op genoemde gronden ontkent, wordt kennelijk onder omstandigheden beschermd door vrijheid van godsdienst.⁴⁴

De verlichte notie dat mensen in gelijke mate aangeboren waardigheid toekomt, is een fundamenteel rechtsbeginsel van eerste orde en ligt aan de voet van alle grondrechten. Als een uitlating (anders dan zakelijke berichtgeving en naar mede blijkt uit zijn context), inbreuk doet aan dit beginsel, ontstaat mijns inziens geen werkelijk conflict tussen grondrechten.⁴⁵

Vrijheid van godsdienst kan naar mijn idee, net als vrijheid van meningsuiting of andere grondrechten, enkel bestaan, *omdat en zolang* zij het beginsel van gelijkheid en menselijke waardigheid respecteert.⁴⁶ Het aanvaarden van juridische rechtvaardiging van strafrechtelijk bedreigde handelingen door een beroep op godsdienstige opvattingen, welke het fundamentele rechtsbeginsel van gelijkheid en menselijke waardigheid miskennen, is niet alleen een onjuist signaal in tijden waarin ook ernstigere misdrijven dan belediging worden gerechtvaardigd met een beroep op religie.

---

⁴⁴ De Hoge Raad is van opvatting dat de vrijheid van godsdienst met kijk op de wetsgeschiedenis horizontaal een “beduidend sterker” karakter heeft dan de vrijheid van meningsuiting, zie bijv. HR 9 januari 2001, NJCM-Bulletin 2001, p. 741-753, m.nt. Loof (Van Dijke).

⁴⁵ De geldende opvatting in de Nederlandse literatuur en jurisprudentie neemt wel een dergelijke conflict aan.

⁴⁶ Vgl. NIGGLI & FIOLKA 2004, p.2. Deze gedachte volgt ook uit art. 17 EVRM.

Het is daarenboven ook principieel onjuist omdat de seculiere staat gehouden is de vrijheid van godsdienst imperatief te erkennen - *zolang deze godsdienst de fundamentele rechtsbeginselen integraal erkent.*

Literatuur

BGE 6S.698/2001 (Revisionistische Äusserungen an öffentlicher Berufungsverhandlung sowie auf Flugblättern)

BGE 129 IV 95 (Armenischer Genozid)

BGH, NJW 1994, 1421 f. (Deckert)

BGH, Urteil vom 6. 4. 2000 - 1 StR 502/ 99, LG Mannheim

BOERSEMA 1998

Boersema, D. A. A., *Mens Mensura Iuris, over rechtsbewustzijn, gelijkheid en mensenrechten*, Deventer: 1998

BOOG, VAN DONSELAAR & HOUTZAGER 2006

Boog, I., Van Donselaar, J. & Houtzager, D., *Monitor Rassendiscriminatie 2005, Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie*, Anne Frank Stichting, Universiteit Leiden 2006

BVerfGE 90, 241 (249) (Auschwitzlüge)

BVerfGE 90, 241 (251 ff.), NJW 1994, 1779 (einfache Auschwitzlüge)

CGB 2006

Commissie Gelijke Behandeling, 'Reactie Commissie Gelijke Behandeling op uitspraak Verdonk over opheffing', 2006 WWW <http://www.cgb.nl/newsitem.php?n_id=46>, geraadpleegd 9 september 2006

CLEIREN & NIJBOER

Cleiren, C. P. M. & Nijboer, J. F., *Tekst & Commentaar Strafrecht (losbl.)*, Deventer: Kluwer

COENDERS, LINDNER, SILVERSMITH & VISSER 2004

Coenders, M., Lindner, L., Silversmith, J. (red.), *Kerncijfers 2003, Jaaroverzicht discriminatieklachten bij antidiscriminatiebureaus en meldpunten*, Amsterdam: LANDELIJKE VERENIGING VAN ANTI DISCRIMINATIE BUREAUS EN MELDPUNTEN LVADB 2004

COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL 2003

College van procureurs-generaal, *Aanwijzing Discriminatie*, *Staatscourant* 2003, 61, 2003

VAN DONSELAAR & RODRIGUES 2003

Van Donselaar, J. & Rodrigues, P. R., *Monitor racisme en extreem-rechts. Opsporing en vervolging in 2002*, Amsterdam / Leiden: Anne Frank Stichting / Universiteit Leiden 2003

EHRM 1 juli 1997, NJ 1999, 709, m.nt. EJD (Oberschlick v. Oostenrijk II)

EHRM 8 juli 1986, NJ 1987, 901, m.nt. EAA (Lingens v. Oostenrijk)

EHRM 17 november 2005, nr. 56720/00, RVDW 2006, 69, m.nt. JAP (Nazi's!)

EHRM 23 april 1992, NJ 1994, 102, m.nt. EJD (Castells v. Spanje)

EHRM 23 mei 1991, NJ 1992, 456, m.nt. EAA (Oberschlick v. Oostenrijk I)

VAN GOGH 1998-2004

Van Gogh, T., 'De wekelijkse columns van Theo van Gogh', 1998-2004 WWW <<http://www.theovangogh.nl/indexc.html>>, geraadpleegd 17 november 2006

HIRSI ALI 2006

Hirsi Ali, A., 'The right to offend', 2006 WWW <http://www.welt.de/z/plog/blog.php/the_free_west/the_free_wests_weblog/2006/02/10/the_right_to_offend>, geraadpleegd 9 september 2006

Hof 's-Gravenhage 10 februari 1984, NJ 1984/445 (Woonwagenebewoners)

Hof 's-Gravenhage 18 november 2002 (El Moumni)

Hof Amsterdam 10 december 1987, NJCM-bulletin 1989, p. 305 (Kardinaal Simonis)

Hof Leeuwarden 13 januari 1995, NJ 1995, 243 (Transsexuelen)

HR 9 januari 2001, NJCM-Bulletin 2001, p. 741-753, m.nt. Loof (Van Dijke)

HR 13 juni 1997, nr. 16345, RvdW 1997, 142 (m.nt. EJD)

HR 14 januari 2003, NJ 2003, 261, met noot PMe (Dominee)

HR 15 juni 1976, NJ 1976/551 (Surinamers en Antillianen)

HR 25 november 1997, NJ 1998, 261 (Gaskamerlegende in KG)

HR 27 oktober 1987, NJ 1988, 538

Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie, New York 21 december 1965

JANSSENS & NIEUWENHUIS 2005

Janssens, A. L. J. & Nieuwenhuis, A. J., *Uitingsdelicten*, Studiepockets Strafrecht Deventer Kluwer 2005

JANSSENS 1998

Janssens, A. L. J. M., *Strafbare belediging*, Amsterdam: Thela Thesis 1998

JANSSENS 1998

Janssens, F., 'De ontkenning van "Auschwitz" en de strafwet', *DD* 1998 p. 565-578

Kamerstukken II 1933/34, *MvA*, 237, nr. 5

Kamerstukken II 1933/34, *MvT*, 237, nr. 3

Kamerstukken II 1967/68, *MvT*, nr. 9724

Kamerstukken II 2003/04, 29 614, nr. 2

KOELEWIJN 2004

Koelewijn, R., 'De rechter zou ons uitgelachen hebben' Toen Theo van Gogh de joden beledigde, werd er aangifte gedaan bij de politie en kwam er een rechtszaak. Waarom hebben moslims nooit aangifte gedaan?' *NRC Handelsblad* 2004

LECD 2003

Landelijk Expertisecentrum Discriminatie, *Cijfers in beeld: Discriminatiecijfers 1998-2002*, Amsterdam 2003

NIGGLI & EXQUIS 2005

Niggli, M. A. & Exquis, D., 'Recht, Geschichte und Politik, Eine Tragikomödie in vier Akten über das Rechtsgut bei Leugnung von Völkermord und Verbrechen gegen die Menschlichkeit (Art. 261bis Abs. 4 zweite Satzhälfte StGB). Zugleich Anmerkungen zu BGE 129 IV 95.' *AJP* 4, 2005

NIGGLI & FIOILKA 2004

Niggli, M. A. & Fiolka, G., *Rassendiskriminierung i.S.v. Art. 261bis StGB, Eine Übersicht*, EIDGENÖSSISCHE KOMMISSION GEGEN RASSISMUS 2004

NOYON, LANGEMEIJER & REMMELINK

Noyon, T. J., Langemeijer, G. E. & Rummelink, J., *Het Wetboek van Strafrecht (losbl.)*, Deventer: Kluwer

NU.NL 2004

nu.nl, "Theo van Gogh moet stoppen met columns",2004 WWW
<<http://www.nu.nl/news.jsp?n=300654&c=50>>, geraadpleegd 17 november 2006

OPENBAAR MINISTERIE 2006

Openbaar Ministerie, 'Handboek Discriminatie, Landelijk expertisecentrum biedt een denkraam voor vervolging', *Opportuun*, 2006 p. 8

Pres. Rb. 's-Gravenhage 15 maart 2005, KG 05/123 (Hirsi Ali)

Pres. Rb. Rotterdam 21 november 2006, LJN: AZ3031 (EénNL)

Rechtbank Rotterdam 16 juli 1937, NJ 38 736 (Malthusiaanse Bond)

RODRIGUES 1992

Rodrigues, P. R., 'OM mist schot voor open doel!' *NJB*, 1992 p. 588-589

SASSE VAN YSSELT 2003

Sasse van Ysselt, P. B. C. D. F., 'Wetgeving en toezicht betreffende de strafrechtelijke aanpak van discriminatie op grond van ras', *NJCM-Bulletin*, 2003 p. 411-427

VAN SCHOONHOVEN 2006

Van Schoonhoven, G., 'Op onderzoek naar rassendiscriminatie valt veel af te dingen, Vooroordelen en minachting voor elkaars zeden en opvattingen horen nu eenmaal bij een multi-etnische samenleving',2006 WWW
<<http://www.elsevier.nl/opinie/commentaren/asp/knooppunt/1102/artnr/102480/index.html>>, geraadpleegd 1 december 2006

DE VRIES 1955

De Vries, K., *Bijdrage tot de kennis van het strafprocesrecht in de Nederlandse steden benoorden Maas en Schelde vóór de vestiging van het Bourgondisch gezag*, Diss. Universiteit Groningen 1955

VAN DE VRUGT 1982

Van de Vrugt, M., *Aengaende criminele saken, Drie hoofdstukken uit de geschiedenis van het strafrecht*, Deventer: Kluwer 1982

DE WINTER 2006

De Winter, L., 'Gelijke Behandeling: voortaan gaan we spugen!'2006 WWW
<<http://www.elsevier.nl/opinie/weblog/asp/artnr/124875/weblogid/4/index.html>>, geraadpleegd 8 november 2006

DE WINTER 1995

De Winter, R., 'De "Auschwitz-Lüge" na 50 jaar: strafwaardig?' *NJB* 1995 p. 653-659

